

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р **Даниела Севдалинова Дончева** – доцент в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Наказателен процес“;

Автор: Мария Атанасова Дзанева

Тема: „Привличане към наказателна отговорност“

Научен ръководител: доц. д-р Екатерина Салкова Гетова – ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали.

Със Заповед № РД-22-1682/17.07.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: **„Привличане към наказателна отговорност“** за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ по област на висше образование 3.6 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма Наказателен процес. Автор на дисертационния труд е **Мария Атанасова Дзанева** – редовен докторант към катедра Наказателноправни науки с научен ръководител доц. д-р Екатерина Салкова Гетова от ПУ „П. Хилендарски“.

Представеният от докторанта Мария Дзанева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 36, ал. 1 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- становище на научния ръководител;
- справка за изпълнение на минималните национални изисквания;
- дисертационен труд;
- автореферат на български и английски език;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Докторантът е приложил 2 броя статии, едната публикувана в „Студия юрис“, е-издание на ЮФ при ПУ „Паисий Хилендарски“ – бр. 2/2025 г., друга в Сборник с доклади от международна конференция на ЮФ на ПУ „Правото на 21 век – предизвикателства и перспективи“, том 2/2023 г., Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, а третата е приета за печат в Сборник „Революции и еволюции“ на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представените документи са коректно изготвени и представени в срок.

Кратки биографични данни за докторанта

Докторантът Мария Атанасова Дзанева е завършила средното си образование през 2015 г. в СОУ „Св. Княз Борис I“ в град Асеновград. Висше образование със степен „магистър по право“ и квалификация „юрист“ е придобила в периода 2015 до 2020 г. в ЮФ на ПУ.

Работи като асистент в Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ в Катедра „Наказателноправни науки“ и е висана като адвокат в Пловдивска адвокатска колегия.

Владее английски език, ползва руски език, има отлични компютърни умения.

Със Заповед на Ректора № РД-21-162/24.01.2022 г. е зачислена като редовен докторант в катедра „Наказателноправни науки“ в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“, а със Заповед на Ректора № РД-22-647/11.03.2025 г. е отчислена с право на защита.

2. Актуалност на тематиката и предмет на изследването.

Дисертационният труд на докторанта Мария Дзанева е по значима тема, чиято актуалност произтича от липсата на единно мнение в правната доктрина за съдържанието на понятието „*привличане към наказателна отговорност*“; от важността на фигурата на обвиняемия в наказателния процес и от липсата на цялостно, комплексно изследване на въпросите, свързани с понятието „*привличане към наказателна отговорност*“, на наказателнопроцесуалния институт, изпълващ го със съдържание, както и на последващите действия, които задължително трябва да бъдат извършени след привличане на обвиняем.

В дисертационния труд се изследва понятието „*привличане към наказателна отговорност*“ по смисъла на законодателната уредба, наказателнопроцесуалната доктрина, както и съдебната и прокурорската практика по наказателни дела. Освен понятието, предмет на изследване е и институтът на наказателнопроцесуалното право, който изпълва със съдържание това понятие по дела от общ и от частен характер.

Целта на *изследването* е анализ на понятието „*привличане към наказателна отговорност*“, както и систематизирано изследване на основните понятия, свързани с него. Втората цел на изследването е задълбочен и всеобхватен анализ на нормативната уредба на привличане към наказателна отговорност по дела от общ и от частен характер.

3. В изпълнение на целта са изпълнени следните задачи:

- Анализ на същността на изследваното понятие по смисъла на законодателството ни, на наказателнопроцесуалната наука, на съдебната и прокурорската практика по наказателни дела;
- Анализ и оценка ефективността на правната рамка за привличане към наказателна отговорност по дела от общ и от частен характер, както и по реда на особените правила на НПК;
- Анализ на практиката на българските съдилища, констатиране на противоречива съдебна практика и обосноваването на начини за преодоляването ѝ с оглед гарантиране на правата и законните интереси на обвиняемия;
- Обсъждане на изразените в доктрината становища по въпросите, предмет на изследването;
- Дефиниране пропуските и несъвършенствата в българското законодателство, касаещи привличането към наказателна отговорност;
- Предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на правната уредба във връзка с изследваните институти

4. Познаване на проблема.

Докторантката съвестно и задълбочено е работила по темата на дисертацията, като е разгледала понятието „привличане към наказателна отговорност“, проучила е научните съчинения по и свързани с темата, анализираща е нормативната уредба и съдебната практика, касаещи привличането към наказателна отговорност.

5. Методика на изследването.

В изследователската си работа по темата докторантката е използвала следните методи на изследване: правнодогматичен; исторически, сравнителноправен, както и основните методи на формалната логика (анализ, синтез, индукция и дедукция). На много места в дисертацията са приложени и методите на езиково, логическо, систематическо и сравнително тълкуване.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд.

Дисертационният труд включва 211 страници заедно със съдържание, списък на използвани съкращения и библиография. Броят на бележките под линия е 326. Броят на литературните източници, на които се позовава трудът е 49.

В структурно отношение изследването е представено посредством увод, три глави, в които има оформени отделни тематични раздели и заключение.

Уводът поставя на преден план актуалността на тематиката на изследването и необходимостта от провеждане на задълбочен и комплексен анализ на наказателноправната уредба за привличане на обвиняем.

Глава Първа има пет раздела, които в логическа последователност анализират понятията „наказателна отговорност“, „привличане към наказателна отговорност“ според Конституцията на РБългария и според действащия НПК“, според съдебната практика, прави се анализ между разглежданото понятие и други сродни понятия, прави се сравнение с понятието „наказателно обвинение“ по смисъла на ЕКЗПЧ, с понятието „възбуждане на наказателно преследване“ и с „обвинение в извършване на престъпление“ по смисъла на чл. 2, ал. 1, т.3 от ЗОДОВ.

Прави впечатление, че авторът анализира понятията изключително целенасочено, като ги дефинира по съдържание, очертава прилики и разлики и извежда заключения, като изразява обоснованото си лично становище, което в някои случаи е идентично с приеманото в теорията и практиката (*привличане към наказателна отговорност*“ и *„привличане на обвиняем“*), а в други случаи е обосновано различно мнение (използването на понятието „привличане към наказателна отговорност“ като родово понятие).

Добро вчеталение прави, че авторът не се спира и не обсъжда въпроси, които не са релевантни към изследването, не прави ненужни и неоправдани отклонения от темата, които да изместят фокуса с ненужно съдържание.

Адмирации заслужав и подходът на докторанта – при анализирането на понятия и поставени проблеми – да се изследват относимата нормативна уредба, доктринални разработки, решенията на КС на РБългария и практиката.

Глава Втора от дисертацията е посветена на привличане към наказателна отговорност по общите правила на НПК. Отличена е изключителната значимост на привличането на обвиняем по наказателни дела от общ характер, като акт със съществени юридически последици за участниците в процеса, но и за развитието на наказателното производство изобщо. Направен е исторически преглед и сравнение на процесуалната уредба за конституиране фигурата на обвиняемия в Закона за

углавното съдопроизводство (ЗУС), в Наказателнопроцесуалния кодекс от 1952 г. и от 1974 г. Особено внимание е отделено на привличането на обвиняем по действащия НПК, като първо са разгледани предпоставките за привличане – положителни и отрицателни. Подробно внимание е обърнато на отпадането на имунитета на народните представители, конституционните съдии и кандидатите за народни представители, като специална предпоставка за привличане на обвиняем и спецификите относно момента на придобиване на имунитет и възможността за привличане на обвиняем. В друг раздел на главата дисертантът представя и подлага на обсъждане правната същност на актовете за привличане на обвиняем, тяхното съдържание, реквизити, процесуалния ред и форма за привличане. Авторът разсъждава върху правните ефекти от привличането на обвиняем и предявяване на акта за привличане, като авторът е мотивирал собствено мнение относно нормата на чл. 219, ал. 4 от НПК, а именно, че законодателят е уредил две форми на привличане на обвиняем, като при всяка от тях лицето се привлича с различен акт – със съставяне на постановление по чл. 219, ал. 1 от НПК и с протокол от действието против лицето по чл. 219, ал. 2 от НПК. Тезата е аргументирана с тезата, че различно тълкуване на нормата на чл. 219, ал. 4 от НПК би довело до опасността всяко обвинение по чл. 219, ал. 2 от НПК да не бъде предявено, като по този начин ще бъде нарушен чл. 6 от ЕКПЧ.

Съдържанието на главата включва и преглед на особеностите във връзка с предявяване на обвинение при разследване в отсъствие на обвиняемия, защитата на обвиняемия срещу предявеното обвинение, анализ на правната уредба на разпита на обвиняемия след предявяване на акта за привличане към наказателна отговорност. Относно последното е обърнато е внимание, че от буквалния прочит на текста на тази норма би могло да се стигне до неправилен извод, че тя е приложима само в случаите на привличане на обвиняем по чл. 219, ал. 1 от НПК. Авторът е заключил, че тя следва да намери приложение и в случаите, когато привличането към наказателна отговорност е извършено и с протокол от първото действие срещу лицето.

Част от съдържанието на тази глава е посветена на възможността за представяне на доказателства и правене на доказателствени искания от обвиняемия като форма на защита срещу повдигнатото обвинение в досъдебната фаза. Кратко е разгледана възможността за представяне на доказателства и начините да бъдат направени доказателствени искания, както и задълженията на органите на досъдебното производство във връзка със събиране на доказателствен материал.

Оправдано в изложението присъстват и разсъждения относно възможностите за контрол на привличането на обвиняем.

С цел пълно и задълбочено изследване на темата е включено и новото привличане на обвиняем, процесуалната форма на ново привличане и съдържането му. Авторът е обърнал внимание, че в НПК не се съдържат изрични правила във връзка със съдържанието на постановлението, което се съставя при осъществяване на това процесуално действие. Поради изложеното е направен извод, че тази празнота трябва да бъде запълнена и когато разследващият орган или прокурорът състави постановление за ново привличане по чл. 225 от НПК, то следва да бъде със същото съдържание като на актове по чл. 219, ал. 1 и ал. 2 от НПК, без да е необходимо в постановлението да бъде отбелязано изрично, че обвинението се изменя при условията на чл. 225 НПК.

Отделено е внимание и на привличането към наказателна отговорност по дела от частен характер и произтичащите от това действия.

Глава Трета е посветена на особените правила, които разкриват различия при осъществяване на привличане към наказателна отговорност по смисъла на

наказателнопроцесуалното право. Отделено е внимание единствено на различията от общата наказателна процедура. Анализирано е привличането към наказателна отговорност при „бързо производство“, като са изложени предпоставките, съдържанието на протокола, докладът, предявяването на акта за привличане и разпита след предявеното обвинение.

В **Заключението** дисертантът е направил изводи и предложения за усъвършенстване на правната уредба-

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

Оценявам положително рецензирания дисертационен труд на докторант Мария Дзанева. Тя много старателно е проучила съществуващата по темата литература, съдебната и прокурорска практика, обсъдила е различните становища и много ясно и обосновано е дефинирала свои тези. Впечатление прави, че при представяне на определени проблеми в практически аспект, тя предлага много смислени решения за преодоляването им.

Теоретичното изследване, пречупено през призмата на практикуващ юрист позволява на дисертанта да направи изключително смислени предложения за усъвършенстване на правната уредба. Съгласна съм с повечето от тях, като например с въвеждането на нова правна фигура „заподозрян“, допълването на чл. 219, ал. 2 от НПК.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд.

Авторът има три публикации, а именно следните статии: „Съдържание на актовете за привличане на обвиняем“, публикувана в Сборник с доклади от международна научна конференция „Правото на 21 век – предизвикателства и перспективи“, том 2, Университетско издателство; „Привличане на обвиняем – историческо развитие на българската правна уредба“ – Сборник „Революции и еволюции“ – Университетско издателство; „Понятието „привличане към наказателна отговорност“ в българския наказателен процес“ – Списание Студия Юрис, бр.2/2025 г.

9. Лично участие на докторанта.

Мария Дзанева е работила много задълбочено и добросъвестно по темата на дисертацията си, демонстрира познаване на материята, но и способност за критично и аналитично мислене.

10. Автореферат.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява коректно съдържанието на дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки.

Критичните ми бележки към представения от дисертанта труд са малко и предимно, касаещи структурата и точността на използвания терминологичен речник: Считам, че големият дисбаланс в обема на отделните глави създава впечатление за непрецизна подборба на съдържанието. По същество считам, че би могло да се обърне повече внимание на съдържанието на постановлението за предявяване на разследването, на неговите задължителни реквизити, да се обърне внимание на въпросите, касаещи различия между диспозитива на обвинението в него и обвинителния акт и последиците от това.

12. Лични впечатления.

Впечатленията ми за докторанта са изключително добри – тя е много съвестна, задълбочена, прилежна, аналитична и мислеща като изследовател, а като човек – любознателна, работлива и коректна.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Юридическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Мария Атанасова Дзанева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за рецензирания дисертационен труд, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Мария Атанасова Дзанева област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Наказателен процес“.

08.10.2025 г.

Рецензент:

/доц. д-р Даниела Дончева/